

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth Rynning

Kritik mot Kriminalvården, häktet Malmö, för behandlingen av en underårig intagen

Beslutet i korthet: En person under 18 år har under en tid varit placerad i häkte med restriktioner. JO framhåller att frihetsberövade personer under 18 år är en särskilt skyddsvärd grupp och att Kriminalvården i ett sådant fall har ett mycket stort ansvar för att motverka den unges isolering. Enligt JO är det inte godtagbart att okritiskt låta en underårig intagen själv välja att inte delta i isoleringsbrytande aktiviteter, varför det är ytterst viktigt att det dokumenteras och följs upp om det fortlöpande sker. I det aktuella ärendet framstår det som att den intagne har fått tillgång till mellanmänsklig kontakt under betydligt mindre än de två timmar per dag som är den minimitid Kriminalvården har angett som målsättning när det gäller unga i häkte. JO anför att det är svårt att rikta kritik mot häktets hantering av isoleringsbrytande åtgärder i det enskilda fallet, men konstaterar att avsaknad av dokumentation försvårar såväl Kriminalvårdens egen uppföljning av uppställda mål som extern kontroll av verksamheten. I beslutet betonar JO även vikten av engagemang och stöttning från personalens sida för att uppmuntra unga intagna att delta i aktiviteter. Frågan om isoleringsbrytande åtgärder har aktualiserats även i andra ärenden, varför JO kommer att återkomma till den frågan framöver.

I beslutet kritiserar JO häktet för att personalen har uppställt ett villkor att den intagne skulle återställa skadad egendom för att få flytta från en viss avdelning. Häktet får även kritik för brister i hanteringen av den intagnes skolgång och för sin långsamma hantering av två innehavsfrågor.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 9 mars 2017 framförde AA klagomål mot Kriminalvården, häktet Malmö, över behandlingen av en intagen. Hon anförde bl.a. följande:

BB, som är 15 år gammal, sitter sedan en månad tillbaka häktad med restriktioner. Han är isolerad 23–24 timmar per dygn och har inga aktiviteter utan ligger mest och sover på dagarna. Personalen i häktet går på morgonen runt med en lista där man får skriva upp sig för olika aktiviteter men eftersom BB har svårt att vakna missar han chansen till t.ex. duschning. Han har inte fått frisk luft och solljus på nästan två veckor. Han får inte någon skolgång i häktet. Han upplever att han inte heller får tillräcklig hjälp och stöd från personalen.

BB har blivit flyttad mellan minst tio olika rum under den här månaden och är nu placerad på säkerhetsavdelningen med vuxna intagna sedan han ristat sitt namn på ett nerklottrat bord. Miljön där är väldigt otrygg för ett barn. Personalen har sagt att han får flytta tillbaka till ungdomsavdelningen när han har slipat bort alla namn som finns inristade på bordet. För över två veckor sedan skickade AA ett brev till BB med fotografier men dem har han ännu inte fått. De första veckorna hade han inte tillgång till sina glasögon eftersom det tog så lång tid att handlägga hans ansökan om att få ha dem.

Utredning

Handlingar i ärendet hämtades in och granskades. Anmälan remitterades därefter till Kriminalvården för yttrande.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Syd, genom regionchefen bl.a. följande:

Rutiner och förhållningssätt

BB ankom till häktet Malmö den 11 februari 2017 såsom häktad med restriktioner. Initialt bestod restriktionerna av att BB inte tilläts ha gemensam vistelse eller följa nyhetsmedia. Avseende besök, elektronisk kommunikation, försändelser samt samsittning kunde detta eventuellt ske efter prövning. Den 24 februari 2017 meddelades lättnad på så sätt att BB fick tillgång till tv och den 19 april 2017 meddelades lättnad innebärandes att BB även tilläts följa nyhetsmedia. Han har hela tiden haft möjlighet att låna böcker. Resterande restriktioner kvarstår. Vid ankomst blev han informerad om de rutiner och förhållningssätt som gäller för häktet Malmö. Detta skedde såväl skriftligt som muntligt. Av informationen framgår bland annat att väckning sker 7.30–8.00. Efter väckning ska den intagne klä på sig. Vid frukostservering ska den intagne tala om vad denne önskar göra under dagen. Även om det inte önskas frukost ska den intagne sitta upp i sängen när aktivitetsbeställningen görs. Det finns möjlighet till träning, promenad, dusch samt isoleringsbrytande åtgärder vilket erbjuds dagligen. Det framkommer vidare att häktet tillhandahåller kläder. Det ges dagligen möjlighet att byta underkläder (t-shirt, kalsong/trosa samt strumpor) i samband med dusch. Övriga kläder bytes en gång i veckan. För de fall kläderna är smutsiga och nerspillda sker byte av övriga kläder trots att det inte förflutit en vecka, likaså vid grundliga visitationer.

Promenader

Av upprättad promenadlista framgår att BB under perioden 11 februari 2017 till 24 mars 2017 varit på promenad nio gånger, tackat ja men sedan valt att ej gå ut vid fyra tillfällen, tackat nej 26 gånger och vad avser tre dagar saknas uppgift. Såväl vid aktivitetsbeställning ovan som vid förfrågan om promenad är den intagne väckt och tillfrågad.

Skolgång

Det finns inga skriftliga rutiner inom häktena i landet vad avser mottagande och handläggning av ärenden som gäller skolpliktiga barn. Det finns däremot muntliga rutiner av vilka det framgår att skolpliktiga barn skyndsamt ska få undervisning. Kriminalvården har inte rätt att ge den aktuella skolformen utan detta bygger på samverkan mellan kommunen/den skola där den intagne är inskriven. I förevarande fall har en av Kriminalvårdens lärare träffat BB den 13 februari 2017 och därefter skickat ett mail till åklagaren avseende möjlighet till kontakt med skolan. Då häktet inte erhållit något svar samt att den ursprungliga läraren varit frånvarande en period skickas en ny förfrågan till åklagaren den

7 mars 2017. Den 10 mars 2017 förs ett samtal med BB och han informeras då om att häktet inväntar åklagarens beslut. Häktet försöker i stort sett dagligen att få kontakt med åklagaren och lyckas den 15 mars 2017 då lärcentrum får medgivande att kontakta BB:s skola. Det upprättas därefter en planering. Nationella prov i svenska har skrivits och studierna fortlöper. Det har emellertid framkommit i efterhand att den ursprungliga läraren erhöll ett medgivande av åklagaren redan samma dag som förfrågan skickades, det vill säga den 13 februari 2017. Detta fördes dock inte vidare av Kriminalvårdens lärare.

Isoleringsbrytande åtgärder

Isoleringsbrytande åtgärder kan bland annat avse följande. Matlagning, bakning, städning, yoga, motiverande samtal, spel, pyssel och pingis. Intagna med skolplikt har även lärarledda lektioner. Av erhållen dokumentation framgår att det har skett ankomstsamtal, samtal med koordinatör på häktet, med kriminalvårdsinspektören vid två tillfällen samt uppsökarsamtal vid två tillfällen. Det framgår vidare att samtal har skett med ungdomspsykolog vid nio tillfällen under perioden den 13 februari 2017 till den 2 april 2017. Vidare framgår av erhållen information från häktet Malmö att samtliga intagna på häktet Malmö tillfrågas varje dag om isoleringsbrytande åtgärder. Detta sker i samband med frukost. Personalen går runt med en lista i pappersform och de intagna kan sätta upp sig på de aktiviteter de önskar göra under dagen. För det fall den intagne väljer att inte delta i erbjudna aktiviteter är det inte alltid dokumentation förs avseende detta men de intagna tillfrågas dagligen om de önskar delta. Det är dock inte alltid det finns möjlighet för de intagna att genomföra vad de önskat. Om den intagne har en ovilja att följa häktets rutiner eller missköter sig är detta något som försvarar genomförandet av isoleringsbrytande åtgärder. I förevarande fall har fem incidentrapporter upprättats under perioden 15 februari 2017 till 18 mars 2017 som var att hänföra till BB. Beträffande ungdomar finns ett uppdrag avseende isoleringsbrytande åtgärder om två timmar per dag. Det sker vidare en prioritering beträffande ungdomar och på häktet Malmö finns även personal som är specialutbildad vad avser ungdomar.

Placering och differentiering inom Kriminalvården

Vad avser förflyttning mellan olika bostadsrum har detta skett vid sex olika tillfällen under perioden den 11 februari 2017 till den 10 mars 2017. Ingen förflyttning har skett därefter. Den 11 februari 2017 ankom BB till häktet Malmö och flyttades den 13 februari 2017 till ungdomsavdelningen. Två dagar senare, den 15 februari 2017, förflyttades han till ett annat bostadsrum även detta på ungdomsavdelningen. Den 27 februari 2017 flyttades han till säkerhetsavdelningen och dagen efter, den 28 februari 2017 bytte han bostadsrum inom avdelningen. Flytten till säkerhetsavdelningen berodde på en kombination av säkerhetsskäl och företagen misskötsamhet. Den 8 mars 2017 flyttade han tillbaka till ungdomsavdelningen och bytte två dagar senare, den 10 mars, rum inom ungdomsavdelningen där han fortfarande befinner sig. Det skiljer sig inte åt avseende utrustningen i bostadsrummen på säkerhetsavdelningen jämfört med övriga avdelningar förutom att det inte finns något skrank kring toaletten i bostadsrummen på säkerhetsavdelningen. Vidare är säkerhetsavdelningen mindre vilket medför att det är lättare att hålla kontroll samt att det är lättare att upptäcka eventuell skadegörelse. För det fall ungdomar placeras på säkerhetsavdelningen är det inte alltid som häktet Malmö når upp till att erbjuda dessa isoleringsbrytande åtgärder om två timmar per dag. Säkerhetsavdelningen har sin personal som tillfrågar de som är placerade där om vad som önskas göras och även övrig personal, såsom ungdomshandläggare, aktiverare, ungdomspsykolog, uppsökare och lärare skickas till avdelningen för kontakt med den intagne.

Incidentrapporter

BB har rapporterats för incidenter vid sex tillfällen under perioden den 15 februari 2017 till den 27 mars 2017. Händelserna ägde rum den 15 februari,

den 25 februari (två tillfällen), den 1 mars, den 18 mars samt den 27 mars och bestod mestadels av klotter och skadegörelse.

Bemötande/stöttning av intagna

Kriminalvården arbetar aktivt med intagna och stöttar de som mår dåligt. Häktet Malmö har en koordinator som har till uppgift att bland annat prata med intagna som tycks må sämre. Denne har varit i kontakt med BB. Vidare har BB pratat med uppsökare, med kriminalvårdsinspektör samt haft en kontinuerlig kontakt med häktets ungdomspsykolog. Det finns vidare personal inom häktet Malmö som är specialutbildad för att arbeta med ungdomar. Personalen har haft ett flertal dokumenterade samtal med BB och mångdubbelt mer odokumenterade. Han har fått förklarat saker för sig, vad som gäller etc., och har i vissa fall enligt personal visat ett bristande intresse för fortsatt kontakt/inte varit engagerad vid samtal. För de fall de intagna visar en ovilja till att göra saker försöker häktets personal kontinuerligt att få dessa till att aktivera sig. Personalen försöker även få igång morgontrötta ungdomar och har en ständig kontakt och uppföljning avseende detta.

Postförsändelser till och från Kriminalvården

Häktet Malmö hanterar postförsändelser till och från intagna skyndsamt. De brevöversändelser som inkommit till BB har i stort sett skickats vidare till åklagarkammaren samma dag och anlänt dit dagen efter. Efter ytterligare någon dag har breven kommit åter till häktet Malmö och då lämnats vidare till BB. Vid vissa tillfällen har det kommit helger emellan och för det fall personalen i häktet inte haft möjlighet att lämna vidare breven samma dag de kommer åter från åklagaren lämnas de till den intagne nästkommande vardag.

Innehav i cell

Vad avser innehav i bostadsrum ska den intagne själv skriva en hemställan om att få in effekter och denna handläggning ska ske skyndsamt. Beträffande fotografier inkom hemställan härom den 10 mars 2017 och beslutet är fattat den 5 april 2017 (bifall). Fotografierna lämnades vidare till BB samma dag. Gällande glasögonen är såväl hemställan om att få glasögon inlämnade till häktet som hemställan om att få inneha dessa i bostadsrummet inkomna den 17 februari 2017. Den 22 februari 2017 togs beslut om att glasögon fick lämnas in och inlämnandet skedde den 24 februari 2017 av BB:s mamma. Den 27 februari 2017 fattades beslut om att glasögon fick innehas i bostadsrummet och glasögonen lämnades vidare till BB samma dag. Handläggningstiden avseende glasögonen inbegriper även två helger.

Besök

Av BB:s restriktioner framgår bland annat att det sker en prövning i varje enskilt fall beträffande huruvida besök ska tillåtas eller ej. Det framkommer att AA träffat BB vid sex tillfällen under perioden den 21 februari 2017 till den 18 april 2017.

KVR/Häktesplan

Av KVR och häktesplanen framkommer bland annat följande. Vid ett tillfälle då BB hade klottrat i sitt bostadsrum slipade personal bort det som var skrivet och vid ett annat tillfälle tvättade BB bort vad han skrivit utan protester. I samband med att BB förflyttades till säkerhetsavdelningen, vilket skedde på grund av misskötsamhet, förde kriminalvårdsinspektören ett samtal med honom. Beträffande studierna har BB nu uppgett att han inte längre vill studera.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611), HäL, framkommer att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 1 kap. 5 § HäL framgår att verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, ska åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

Vidare kan utläsas av 1 kap. 6 § HäL att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Av 1 kap. 15 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte, FARK Häkte, framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagligen sköta sin personliga hygien.

Av 1 kap. 22 § FARK Häkte framkommer att en intagen inte får hantera Kriminalvårdens egendom på ett sätt som kan äventyra ordningen eller säkerheten. Av de allmänna råden till ovanstående framgår bland annat att det är förbjudet att uppsåtligen förstöra eller skada egendom till men för annan vilket följer av 12 kap. 1–2 §§ brottsbalken. Med annan avses t.ex. Kriminalvården.

Av 1 kap. 25–26 §§ FARK Häkte samt dess allmänna råd framkommer bland annat att en häktesplan ska upprättas för en intagen som är häktad på grund av brott. Häktesplanen ska bland annat identifiera den intagnes behov av isoleringsbrytande åtgärder och som sådana avses t.ex. den intagnes möjlighet att vistas i gemensamhet, eller såvitt avser en intagen som är belagd med restriktioner, förutsättningar för s.k. samsittning. Det måste vid utformningen av planen beaktas att åtgärder kan kräva åklagares medgivande.

Av 4 § häktesförordningen (2010:2011) framgår att för att ordningen eller säkerheten i en förvaringslokal ska kunna upprätthållas ska de intagna följa

1. de villkor som gäller för verkställigheten,
2. de rutiner som gäller i förvaringslokalen,
3. de anvisningar som personalen ger, och
4. de begränsningar som gäller om var rökning får ske.

Av 2 kap. 3 § HäL framgår att en intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Av dess allmänna råd framkommer att när en intagen är under 18 år bör åtgärder vidtas för att, utifrån omständigheterna i varje enskilt fall, undvika att den intagne måste vistas helt ensam. Om det inte går att finna andra åtgärder kan det vara nödvändigt att placera den unge tillsammans med lämpliga intagna över 18 år.

Av 2 kap. 7 § HäL framkommer att en intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Det framkommer av 2 kap. 8 § HäL att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt förströelse.

Av de allmänna råden till ovanstående paragraf kan utläsas att tillgången till förströelse kan inskränkas av ordnings- eller säkerhetsskäl samt till följd av praktiska förhållanden inom Kriminalvården som t.ex. häktesrutiner och resurstillgång.

Vidare framgår av 2 kap. 11 § HäL att en intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter som inte kan äventyra ordningen eller säkerheten.

Av 3 kap. 15 § FARK Fängelse framkommer att en försändelse till eller från en intagen ska befordras samma dag som försändelsen inkommer till häktet, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas eller hållas kvar.

Vidare framkommer av 6 kap. 3 § HäL att en fråga om restriktioner prövas av undersökningsledaren eller åklagaren.

Kriminalvårdens, Region Syds, bedömning

Av Kriminalvårdens regelverk framkommer bland annat att varje intagen ska bemötas med respekt och förståelse för de svårigheter som är förenade med ett frihetsberövande. Vidare framkommer att verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas samt att åtgärder ska vidtas för att ge den intagne det stöd och den hjälp som behövs under förutsättning att det är lämpligt samt att den intagne samtycker till detta.

BB är 15 år gammal, häktad med restriktioner för allvarlig brottslighet. Kriminalvården har i fall som detta ett stort ansvar att arbeta för att motverka isolering. Av utredningen i ärendet framkommer att BB blivit informerad om de rutiner och förhållningssätt som gäller för häktet Malmö. Samtliga intagna på häktet Malmö tillfrågas dagligen om isoleringsbrytande åtgärder vilket sker i samband med frukost. För det fall den intagne väljer att inte delta i erbjudna aktiviteter är det inte alltid dokumentation förs avseende detta men de intagna tillfrågas dagligen om de önskar delta. Det är dock inte alltid det finns möjlighet för de intagna att genomföra vad de önskat. Om den intagne har en ovilja att följa häktets rutiner eller missköter sig är detta något som försvårar genomförandet av isoleringsbrytande åtgärder. BB har rapporterats för misskötsamhet vid fem tillfällen som var att hänföra till honom och vid ett av dessa tillfällen medförde bland annat misskötsamheten att han förflyttades till en annan avdelning. Oaktat var BB varit placerad har han fått erbjudande om aktivering dagligen och stöttning av personal. Han har haft kontakt med ungdomshandläggare, aktiverare, uppsökare, lärare, ungdomspsykolog samt övrig personal inom häktet Malmö. Vidare är ungdomar en prioriterad grupp och på häktet Malmö finns även personal som är specialutbildad beträffande just ungdomar. Som isoleringsbrytande åtgärd ses även lärarledda lektioner och BB har bedrivit studier i häktet sedan mitten av mars. Av dokumentationen framgår dock att han i början av maj uppgav att han inte längre önskade studera.

Vad avser skolgången framgår att kontakt togs tämligen omgående av Kriminalvårdens lärare med åklagaren för att utröna möjligheten att ta kontakt med BB:s skola. Det framkom i efterhand att åklagaren svarat jakande vid detta tillfälle men att svaret inte fördes vidare. Detta är olyckligt men av dokumentationen framkommer att häktespersonalen gjort ett antal försök att kontakta åklagaren härefter men då inte erhållit något svar. Ovanstående medförde att planering avseende studierna, samt studierna, inte påbörjades förrän BB befunnit sig på häktet Malmö i en månad vilket är beklagligt. Häktet Malmö ser här över sina rutiner för att säkerställa att erhållen information når berörd person trots frånvaro av personal.

Beträffande postförsändelser framkommer att dessa hanteras skyndsamt. Eftersom BB är belagd med restriktioner skickas all post vidare till åklagarkammaren för att där kontrolleras innan den skickas åter till häktet Malmö och därefter, i de fall det bedöms att detta kan ske, lämnas vidare till BB. För det fall det kommer en helg emellan kan detta förfarandet ta en vecka vilket inte förefaller vara en orimlig tid i sammanhanget.

Vad avser besök, och bland annat antalet härom, är även detta något som bestäms av åklagare då BB är belagd med restriktioner. För det fall någon fördröjning skett av beslut rörande besök kan det i förevarande fall inte konstateras att detta skulle bero på häktets agerande.

Vidare är det inte något som framkommit av företagen utredning att BB skulle ha anmodats att slipa bort skrivna namn på en nerklottrad bänk med sandpapper varför detta uttalande tillbakavisas av Kriminalvården.

Beträffande BB:s ansökan om inlämnande samt mottagande av glasögon och innehav av fotografier kan här konstateras att handläggningstiden varit för lång i båda fallen. Det är viktigt att beslut i förevarande fall fattas skyndsamt då det rör sig om bland annat hjälpmedel i vardagen. Samtal har skett med tf. häkteschef [...] som kommer att ta detta vidare till berörd personal.

Av utredningen kan sammanfattningsvis konstateras att häktet Malmö i merparten av delarna uppfyllt sina åtaganden. Förfrågan om önskan att genomföra isoleringsbrytande åtgärder ställs dagligen till samtliga intagna och ungdomar är en prioriterad grupp i sammanhanget. Avseende handläggningstiderna beträffande innehav kan konstateras att denna varit för lång och kommunikationen när det kommer till BB:s skolgång har varit otillräcklig. Samtal har skett med tf. häkteschef [...] avseende i vilka delar verksamheten kan utvecklas och han kommer att föra diskussioner med berörd personal avseende handläggningstider samt se över häktets rutiner för att här säkerställa att erhållen information når rätt person.

I ett kompletterande yttrande anförde Kriminalvården, Region Syd, genom regionchefen följande:

AA har i sin anmälan bland annat framfört att BB blev omlacerad för att han ritat sitt namn på ett bord på vilket det även fanns andra namn skrivna. Han skulle få flytta tillbaka till ordinarie avdelning då han slipat bort alla namnen på bordet med ett sandpapper han fått av personalen.

Författningsbestämmelser

Av 2 kap. 6 § 3 st HÄL, framkommer att om en intagen uppsåtligt har skadat egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården, får Kriminalvården av den ersättning som avses i andra stycket ta ut ett belopp som motsvarar kostnaderna för att ersätta eller på annat sätt återställa egendomen.

Kriminalvårdens, Region Syds, bedömning

Av kompletterande information från kriminalvårdsinspektör [...] framkommer att BB klottrat på Kriminalvårdens egendom vid ett flertal tillfällen innan han förflyttades till en annan avdelning. När det uppmärksammades att han även klottrat på ett bord dit han blivit förflyttad fick han ett sandpapper av personalen och uppmanades att slipa det aktuella bordet innan en återflytt till den ursprungliga avdelningen var aktuell. Det gjordes inte någon polisanmälan avseende skadegörelsen och då BB inte var i sysselsättning vid tillfället fanns ej möjlighet att ta ut belopp för att återställa egendomen. Av Kriminalvårdens regelverk framkommer att det är förbjudet att skada egendom till men för Kriminalvården och för det fall detta sker ger häktet Malmö de intagna en möjlighet att återställa den skadade egendomen vilket är vad som skett i förevarande fall.

AA kommenterade remissvaret och anförde bl.a. följande: Hon vidhåller att Kriminalvården inte har gjort tillräckligt för att underlätta för BB och bryta hans isolering. När det gäller brevet med fotografier tog det sex veckor innan det kom fram till BB. Under en lång period låg brevet undanstoppat i ett förråd, och ingen visste vart det hade tagit vägen. Det var BB:s advokat som hjälpte honom att skriva en hemställan om att få brevet med bilderna till bostadsrummet.

Bedömning

Inledande överväganden

Jag vill inledningsvis framhålla att frihetsberövade personer under 18 år är en särskilt skyddsvärd grupp. Det är betydligt större risker förknippade med att rikta tvångsåtgärder mot ett barn än mot en vuxen, och det finns en stor risk att barn kan orsakas långvariga problem till följd av ett frihetsberövande. Av den anledningen har lagstiftaren varit särskilt restriktiv när det gäller att tillåta placering av ett barn i häkte. Det har kommit till uttryck genom att det krävs synnerliga skäl för att häkta en person som är under 18 år (se 23 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Sverige har vidare fått upprepad såväl internationell som nationell kritik av bl.a. FN, Europarådet och Barnombudsmannen för att frihetsberövande barn isoleras i häkten (se t.ex. The UN Committee against Torture, Concluding observations 2014 [CAT/C/SWE/CO/6-7]; CPT Report 2016 CPT/Inf [2016] 1 och Barnombudsmannens årsrapport 2013 ”Från insidan, barn och ungdomar om tillvaron i arrest och häkte”).

AA har fört fram ett antal klagomål över den behandling BB utsatts för i häktet. Jag finner anledning att uppehålla mig vid de klagomål som rör isoleringsbrytande åtgärder, skolgång, innehav av fotografier och glasögon samt återställande av skadad egendom.

Isoleringsbrytande åtgärder

Jag vill först betona vikten av att isoleringsbrytande åtgärder vidtas för intagna i häkte med restriktioner, för att minska skadeverkningarna av frihetsberövandet. Frågan om isoleringsbrytande åtgärder har aktualiserats även i andra ärenden hos JO, bl.a. i initiativärendet dnr 5969-2015 där Kriminalvården har kommit in med yttrande. Ärendet är ännu inte avgjort. Jag får alltså anledning att återkomma till den frågan framöver.

Det säger sig dock självt att när en person under 18 år placeras i häkte med restriktioner har Kriminalvården ett mycket stort ansvar för att motverka den unges isolering. Genom utredningen har det kommit fram att häktet Malmö har en rutin som innebär att intagna varje morgon tillfrågas om de önskar delta i isoleringsbrytande aktiviteter. Jag har inga invändningar mot rutinen i sig men anser att det är ytterst viktigt att det dokumenteras och följs upp om en underårig intagen fortlöpande väljer att inte delta i aktiviteter. Jag anser inte att det är godtagbart att okritiskt låta den unge själv välja att inte delta i aktiviteter. Ett sådant förhållningssätt innebär i praktiken att Kriminalvården lägger över sitt ansvar för isoleringsbrytande åtgärder på en mycket ung person som befinner sig i en svår situation.

Kriminalvården har i remissvaret uppgett att BB har fått kontinuerlig stöttning av personal samt bl.a. haft ett flertal samtal med ungdomshandläggare, aktiverare, uppsökare och ungdomspsykiolog under sin tid i häktet. Ser man bara till den dokumentation som finns i ärendet framstår det som att BB – i likhet med

många andra – har fått tillgång till mellanmänsklig kontakt under betydligt mindre än de två timmar per dag som är den minimitid Kriminalvården själv har angett som målsättning när det gäller unga i häkte (se Kriminalvårdens årsredovisning 2016, s. 46). Kriminalvården har dock i sitt remissvar uppgett att BB utöver dokumenterade samtal med personalen har fått ”mångdubbelt fler odokumenterade”. Det är svårt för mig att utifrån den utredning som finns rikta kritik mot häktets hantering av isoleringsbrytande åtgärder i BB:s fall, och jag konstaterar att avsaknad av dokumentation försvårar såväl Kriminalvårdens egen uppföljning av uppställda mål som extern kontroll av verksamheten. Jag vill också betona vikten av engagemang och stöttning från personalens sida för att uppmuntra unga intagna att delta i isoleringsbrytande aktiviteter.

Hantering av BB:s skolgång

Att omgående få möjlighet att fortsätta sin skolgång är mycket viktigt för en ung, frihetsberövad person. Av utredningen framgår att planeringen av BB:s studier inte påbörjades förrän han hade befunnit sig i häktet under en månads tid, trots att åklagaren relativt omgående givit tillstånd till studier. Även om det inträffade tycks ha orsakats av en enskild persons frånvaro kan häktet inte undgå kritik för sin hantering av BB:s skolgång. Jag ser positivt på att häktet nu har sett över sina rutiner för att säkerställa att liknande information i fortsättningen tas om hand även om viss personal skulle vara frånvarande.

Innehav av glasögon och fotografier

Som Kriminalvården medgett i remissvaret har handläggningstiden för BB:s ansökan om inlämnande och mottagande av glasögon samt innehav av fotografier varit för lång. Att Kriminalvården skyndsamt fattar beslut i frågor som rör innehav är av stor vikt för de intagna, i synnerhet när det som i förevarande fall bl.a. rör innehav av hjälpmedel i vardagen. Jag är kritisk mot häktets långsamma handläggning av dessa ärenden.

Återställande av skadad egendom

Genom utredningen har kommit fram att BB efter att ha klottrat på ett bord på säkerhetsavdelningen blev uppmanad av personalen att slipa det aktuella bordet med sandpapper innan en återflytt till den ursprungliga avdelningen kunde bli aktuell. Av remissvaret framgår att häktet Malmö ger intagna möjlighet att återställa skadad egendom, vilket Kriminalvården anser är vad som har skett i det här fallet.

Kriminalvården har lagliga möjligheter att vid uppsåtlig skadegörelse av myndighetens egendom under vissa förutsättningar ta ut belopp av den intagnes ersättning för sysselsättning (se 2 kap. 6 § tredje stycket häkteslagen). Att häktet erbjuder intagna möjligheten att återställa skadad egendom, i stället för att ta ut ersättning, har jag i och för sig inga synpunkter på. I det här fallet har dock personalen uppmanat BB att slipa det aktuella bordet och – såvitt framkommit – meddelat honom att detta var en förutsättning för att han skulle få flytta från säkerhetsavdelningen. Att uppställa ett sådant villkor är enligt min mening inte

acceptabelt, oberoende av om det i just detta fall saknats förutsättningar för att ta ut ersättning för skadegörelsen. Jag är starkt kritisk till häktets agerande i den frågan.

Vad som i övrigt har kommit fram i ärendet föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.